

Dječje stvaralaštvo pastira srednje Podravine

Manji pastiri srednje Podravine, zvani »račari« i »guskari« (patkari i guskari) provodili su svoje vrijeme u čuvanju pataka i gusaka. Za čuvanje pataka i gusaka određivali su, gotovo iz svake seoske kuće, najmlađe članove u dobi od 5 do 12 godina. Po cijeli dan su čuvali patke i guske (od jutra do mraka) u predjelima s puno vode, zelene trave, potočnih i barskih biljaka i životinja. To svoje, bezmalo, slobodno vrijeme djevojčice i dječaci nečim su morali ispunjavati, da bi dnevnu jednoličnost zamjenjivali stvaranjem rekvizita za igre i igračke.

U takvim grupama djece-pastira, do izražaja dolaze sposobnosti najbistrijih, najdosjetljivijih i sposobnih da prednjače. Od običnih nabacivanja ratarskih proizvoda (krumpira, bundeva, lati kukuruza), šumskih plodina (žira, jabuka i jabučica), idu do stvaralačkih činova (stvaranja proizvoda materijalne i duhovne kulture).

Običan nož, nošen svakodnevno u pastirskoj torbi, nalazio se pri ruci da pomogne realizaciji određene ideje i pretoči istu na materijalu u jednostavan materijalni proizvod-igračku.

Suma i šumske površine, travnati i močvarni predjeli bili su bogati raznovrsnim raslinjem, od običnih trava do golemih stoljetnih hrastova. U tom bogatom svijetu prirode nije mogla ostati ravnodušnom ljudska ličnost, već je tražila s njom bliskiju povezanost, da je radom mijenja, koristi dio nje za svoj život i rad, svoju igru i rasonodu. Ti golemi prostori, svladavani čovječjim hodom, željeli su se što bolje i ukupnije spoznati. Ogromna stabla, čudnovatih oblika, ulijevala su određeno strahopoštovanje u svijesti malih pastira. Velike ptice i njihova gnijezda, izvori voda, tragovi jelenjih staza i brlozi divljih svinja, po prvi puta ugledani i sretani, smatrani su mjestima određenih šumskih božanstava i kao takvi opasni da ih diraju. Nejasni krikovi životinja i pjev ptica tumačeni su kao javljanja šumskih duhova. Sve je to, uz ostale prirodne pojave, pojačavalo vjerovanja i zaokupljalo pažnju čovjeka, da s dozom opreza prema tome postupi, a cijeli svoj život usmjerava, u tom vremenu, u jednoj općoj pokornosti i poniznosti.

No, ono o čemu je smio misliti i što je smio mijenjati svojim radom, preoblikovano je od običnog predmeta u složeniji sadržaj i oblik, jednu novu vrijednost, obrađen predmet kojim se raduje, s kojim se druži, igra i ispunjava svoje slobodno vrijeme. Uz taj predmet-igračku počinje stvarati određen svoj svijet života, u kojem se subjekti brojčano povećavaju i pružaju mogućnost za bogatije stvaranje materijalne i duhovne kulture.

Niz igračaka i običnih predmetaka duboko je vezano za stvaranje pastirskih pitalica, poslovice, zagonetaka, tepalica, rugalica i ruganja, običan i složeniji pokret (od jednostavnog koraka do igre kola), svirke i pastirskog teatra, u kojemu najmanje sudjeluje jedna osoba, a znalo ih je biti na desetke. Tu je bila pozornica veliki panj, ili travnati prostor između ogromnih stabala, šumska prosjeka.

Igra se odvijala u monologu (razgovor pastira s igračkom) i dijalogu, uz učešće više pastira. Manje sposobni pastiri sjedili su i služili ovu teatralnu igru svojih drugova i ponekad se uključivali pokretom ili glasom u nju. Ta igra nije bila režirana, već je spontano nastajala i spontano nestajala, vraćala se i prestajala, da bi u svojoj jednostavnosti prostora, vremena, izvođača, predmeta, živjela onako kako je to uvjetovao pastirski život.

PUCALJČICA (pucalica)

Pucaljku od gusjeg pera možemo uzeti kao značajan primjer igračaka dječjeg pastirskog stvaralaštva. Poslije berbi krumpira, na krumpirištima, ostajali su poneki plodovi, koje su vrlo rado sakupljali pastiri. Te plodove su pekli na žaru, jeli ih pečene, igrali se njima (nabacivanjem pomoću štapova u dalj, vis i cilj), pravili od njih »lule«, pušili »listinec« (lišće), zahvaćali i pili vodu.

Na prijelaznom vremenu, od ljeta na jesen, počinju odrasle guske gubiti perje. To su pažljivo pratili dječaci-pastiri, da bi se domogli najvećih i najljepših primjeraka perja od krila gusaka. Nije bilo nikakvo čudo vidjeti grupu dječaka kako trčanjem hvataju stariju gusku i čupaju sa njenih krila najveće primjerke perja, da bi ga što prije iskoristili za svoje igračke i igre. Od svakog pojedinačnog pera pravili su pucaljčicu, sviralicu i šiljčica.

Najljepše pero uzimali su i rezali (obrađivali) nožićem zvanim »škloco«. Odrezivali su onaj dio pera koji je bio sličan maloj cjevčici. Ta cjevčica obično je bila duljine 5—6 cm i na oba kraja rezanjem otvorena, vretenastog oblika, zbog neravnomjerne debljine pera. Na prednjem dijelu cjevčica je imala promjer 4 mm, a na stražnjem dijelu 6 mm. Da bi igračku dovršili, uzimali su »grabrik« (grabovo drveće) i iz njega načinili »pucaljčin« (potiskivač). Potiskivač je imao glavu, deblji dio i kraći, duljine 3 cm i promjera 8 mm, a »vrat« (tanji dio) duljine 5,5 cm, valjkastog oblika, s promjerom na prednjem kraju od 4 mm, a na stražnjem

dijelu 5 mm. Kad je bila gotova pucaljka, uzimali su krumpir i rezali ga na »šnjite« (kriške), debljine 5—7 mm. (Vidi prilog na slici s opšom pucaljčice). Da bi pucaljčica zapucala, vrh i stražnji dio cjevčice zabadali su u te rezane komade krumpira. U cjevčici je ostajao zrak između dva čepića. Potiskivanjem čepića pomoću potiskivača izazivao se prasak i izljetanje iz cjevčice sitnih komadića krumpira. Dječaci-pastiri su takvim stvaralačkim proizvodima provodili međusobna nadmetanja u pogađanju ciljeva i izazivanju većeg praska. Djevojčice-pastirice promatrajući hvatanje gusaka, na svoj su način komentirale taj čin. Stvarale su za sebe igru, na njihov račun šalu, pjesmu i ples. To je naročito bilo zapaženo u pjesmi i plesu lijepim pokretima.

Koji moje guske krade,
to je pravi tat,
a koj' mi je nazaj daje,
toga imam rad.

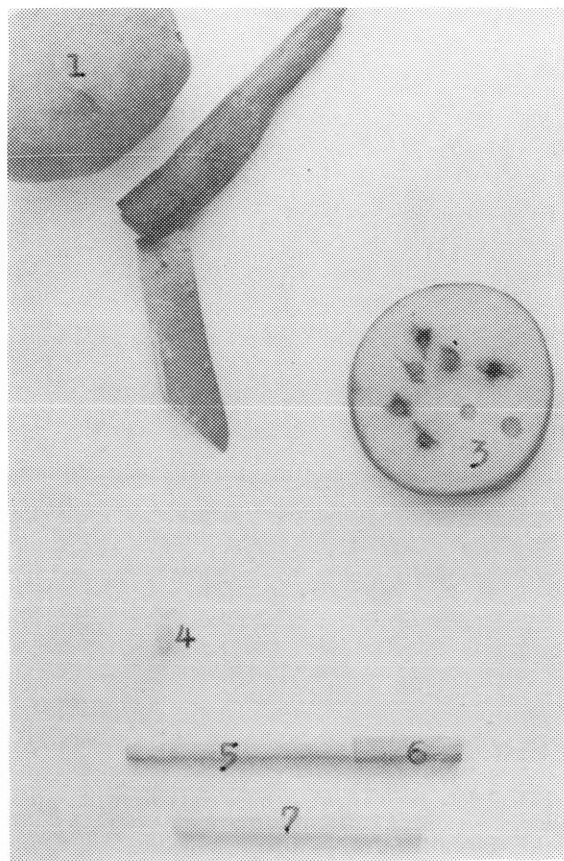
Cveti nam ruža jorgovan, jorgovan,
cveti nam celi dan.

Koji dečko dekle nema,
a što ću mu ja,
a koj' dragi drage nema,
evo sem mu ja.

Cveti nam ruža jorgovan, jorgovan,
cveti nam celi dan.

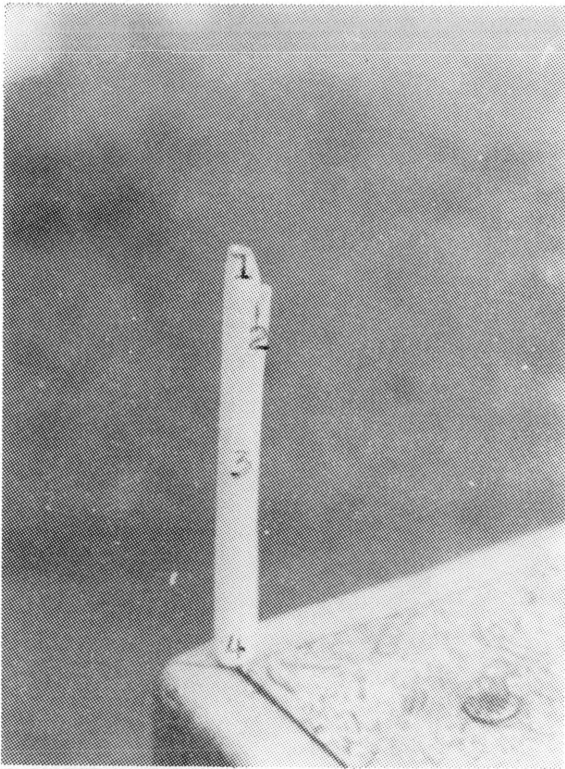
PIŠČALJKA (sviralica)

Dok su se jedni pastiri zabavljali pucaljčicom, drugi su od gusjeg pera pravili »piščaljku« (sviralicu). Za njenu izradu koristili su poznati pastirski nož-škloco. Njegovim oštrim sječivom odrezali su, najprije, onaj dio pera koji se mogao rabiti za sviralicu. To je bila vretenasta cjevčica duljine, po prilici, 6 cm. Imala je otvor na prednjem kraju promjera oko 4 mm. (Vidi cijeli prikaz na priloženoj slici.) Tanji dio cjevčice, promjera oko 2 mm nije se otvorao, već je ostao zatvoren, onakav kakav je bio u samom krilu guske. Taj se dio, stražnjeg dijela cjevčice, zarezivao na udaljenosti 5—6 mm oštrim sječivom nožića, da bi se dobio »pisek« (podrhtavajuća i pokretna membrana), oblika jezika, širine 4 mm i duljine 2 cm. »Piščati« (svirati) se moglo u sviralicu tako da se stražnji dio sviralice s »piskom« stavio u usta, da bi »pisek« mogao, potiskivan zrakom iz plućiju, slobodno treperiti i davati piskutave glasove. Ti piskutavi glasovi čuli su se u rasponu od nekoliko tonova (nižih i viših). Djeca su ovu sviralicu koristila za javljanje, doziivanje, opominjanje, upozoravanje na opasnost i veselu kolektivnu igru (kada je više »piskutača« sviralo visokim glasovima). Pri samoj izradi ove pastirske dječje sviralice, svi nisu uspijevali na najbolji način izraditi istu. Tu je bilo puno neugodnih dobacivanja i prijekora. Sam izrađivač, s manje uspjeha u ostvarenju, go-

Pucaljčica (pucaljka) — 1 — krumpir za izradu »čepca« ili čepića, 2 — nož »škloco«, 3 — »šnjita« ili kriška za izradu čepića, 4 — »čepac« ili čepić, 5 — vrat »pucaljina« ili potiskivača, 6 — glava potiskivača, 7 — cjevčica od gusjeg pera

vorio je: »Kaj delam? Zakaj nejde? Kaj mi budo drugi rekli?« (Sto radim? Zašto ne ide? Što će mi drugi reći?) Kad su kolektivno dječaci-pastiri izrađivali ove sviralice, rugali su se jedni drugima pokretima glava, očiju, ruku i tijelom, da bi izrazili svoje čuđenje zbog neuspjeha pojedinaca u toj običnoj radnji i rukovanju nožićem. Nije bio nijedak slučaj čuti poznatu rugalicu djevojčica i dječaka.

»Pišćaljka« (sviralica) — 1 — zatvoren dio cjevčice, 2 — »pišek« ili pokretna membrana, 3 — tijelo »pišćaljke«, 4 — otvor sviralice

Pišći, pišći pišćaljka,
Jozina plaši gusaka.
Guske bu se splašil,
na prasici jašil.

Svira, svira, sviraljka,
Josip plaši gusaka.
Guske će sve uplašiti,
na krmači jašiti.

Ovom rugalicom vrijeđalo se najnespretnije izrađivače sviralica i loše svirače, koji nisu znali naći pravu mjeru pri izradi istih i u sviranju promjeni glasova, pravilnoj izmjeni viših i nižih tonova). Ovo ruganje dolazi iz naroda i njegova je duboka sociološka nota u ocjeni pojedinaca. Netko uspoređen s gusakom, na ovaj način, koji je po prirodi smatran priglupom životinjom, zaista je do kraja omalovažen i uvrijeđen kao ličnost. Zato nije bilo nikakvo čudo da su igre započinjale i završavale, gotovo svakodnevno, neugodnim raspravama i međusobnim tučnjavama. Vrlo je bilo uvredljivo ovo ime Jozina (Josip), jer se spominjalo više od

100 godina kao primjer čovjeka, na žalost, koji je po svojoj mentalnoj zaostalosti ostao sinonim ruganja i izrugivanja svemu najgorem.

ŠILJČEC (šiljčić)

Dosta opasna izrađevina u kombinaciji drvo, pero i liko nazvana je »šiljčec« (šiljčić). Djeca-pastiri stvarali su ga, najčešće, iz pogodnih vrbovih i jasenovih šiba. To su bile prebrane mladice, koje su se isticale svojom ravnocom. Za izradu najboljih šiljčića korištene su one šibe, čija se debljina kretala od 10 do 15 mm. Oštrim sječivom nožića šibu su rezali na pogodnu duljinu, a ta je bilo oko 25 cm. Donji dio tijela šiljčića zašiljivali su u vrh, da bi dobio vretenasti oblik, duljine 4 cm, s promjerom od 2 mm do 12 mm. Ovim dijelom buduća tvorevina zabadala se u zemlju i držala cijelu igračku u okomitom ili kosom položaju. (Vidi sliku šiljčića na priloženoj slici s opisima). Gornji dio šiljčića kalali su vrlo oprezno, po sredini tijela, najviše u duljini 4 do 5 cm. U taj klinasti otvor učvršćivali su gusje pero kao krilce (stabilizator). Poneki su, da bi dobili što bolju igračku za igru, stavljali i po 2 podjednaka pera. Praveći krilca, okretali su pera tako da su se doticala manjim »perutinjem« (percima), a prema van su okretali pera sa duljim percima. Taj vrat, na spoju drva i rožnatog dijela perja, pričvršćivali su ranije omotavanjem lipovim ili akacijinim likom. Kasnije su, pojavom »pređe« (konoplje) učvršćivali ovaj dio ničalničkim koncem, daleko pogodnijim i trajnijim od lika. Omatanje su vršili, od gornjeg dijela vrata šiljčića prema dolje, u obliku guste spirale. Tako dovršen šiljčić mogao je biti različitih duljina, što je ovisilo o drvenom dijelu i samim gusjim perima. Obično je bio dugačak 50 cm. Po dovršenju ovih igračaka započinjale su pojedinačne i grupne igre na preglednim dijelovima zemljišta (oranicama, šumskim linijama i livadama). Djeca su iste neumorno bacala u vis i pri tome pratila lijet svakog šiljčića. Izbacivali su ga tako u zrak, da su gornji dio pera-krilca prihvatili palcem i kažiprstom, te zamahom nazad-naprijed ispustili šiljčića u vis. Tako izbačen šiljčić letio je vrhom okrenut prema gore, a održavan u smjeru kretanja pomoću pera. Dosizanjem određene visine, u točki jednakosti sile potiska i sile zemljine teže ($SP = ST$), tijelo se za trenutak zaustavilo i okrenulo prema dolje, a perca-krilca prema gore. Naglom promjenom položaja tijela šiljčića, padom i povratkom prema dolje, uslijed otpora zraka, perca su se okretala zajedno s tijelom i održavala ga u okomitom položaju prema tlu. Vraćanjem na zemlju, šiljčić se zabadao u tlo i time pobuđivao opću radost i zadovoljstvo u svakog dječaka-pastira. Ova dječja igračka mogla je ozlijediti neoprezne suigrače svojim šiljkom, kad su iste bacali bez reda i pažnje. Osim bacanja u zrak, ovu su igračku koristili za gađanje ciljeva (krtina-

ca, drveća, plodova) kao malo koplje. Bacali su prihvaćanjem sa dva prsta (palcem i kažiprstom), držeći drveni dio šiljčića na sredini tijela. No, šiljčić nije uvijek išao po volji i želji pastira. Padao je ukoso i rušio se bez zabadanja. Takvim padom izazivao je različite komentare prisutnih, vrijeđanja i poruge. Jedni su se drugima rugali izgovaranjem kraće i stihovane rugalice:

Leti, leti šiljčec
na Ivin barilčec.
V zemlju se zapiči,
Ivinu repom smiči.

Leti, leti šiljčić
na Ivanovu glavu.
U zemlju se zabodi,
Ivana repom udari.

Vjerovanja u igri

Igranje šiljčićom nije bilo pogodno za vjetrovita vremena. Nošen strujom vjetra, padao je i nije se zabadao u zemlju. Opet su se javljali komentari da je tome krivo »coprnsko kolo« (kolo baba vještica), koje je nosilo sobom prašinu i lišće i sve to vrtjelo u krugu. Kad bi nastavljali igru i nastajanjem orkanskih vjetrova koji su rušili drveće, vjerovali su da su toj nesreći oni krivi zbog svojih igara i igračaka, koje su se dizale u prostore ovih sila. U blizini šume, kad nije igra šiljčićem željeno tekla, a zapazili bi truli panj koji noću svijetli, vjerovali su da je svemu kriv »divlji jogenj« (vatreni duh). Igrajući se tako, imali su priliku vidjeti podosta prirodnih pojava koje nisu bili sposobni objasniti na najbolji način. Vidjevši dugu, zvanu u ovom dijelu Podravine »dundača«, težili su šiljčićem doseći u onu boju koja je po vjerovanju nosila dobre vijesti za urod. Žuta boja simbolizirala je pšenicu, crvena kukuruz, ljubičasta vino, a zelena travu. Tko je više puta dosizao u koju boju, taj je vjerovao da će više toga uroditi za njegovo domaćinstvo.

Za vrijeme grmljavine i udaranja gromova bojali su se bacati šiljčića u zrak, jer su vjerovali da bi isti mogao privući »jognjenu« ili »vodenu« strijelu na onoga čija je to igračka. U igri su i ptice smatrali zloslutnim najavama. Kad bi kukavica zapjevala pred večer, a u taj tren nečiji šiljčić poletio u zrak, vjerovali su da će toga dječaka netko prevariti i nanijeti mu uvredu. Pjev malog čuka i lijet u isto vrijeme šiljčića značio bi najavu smrti u porodici doćićnog dječaka.

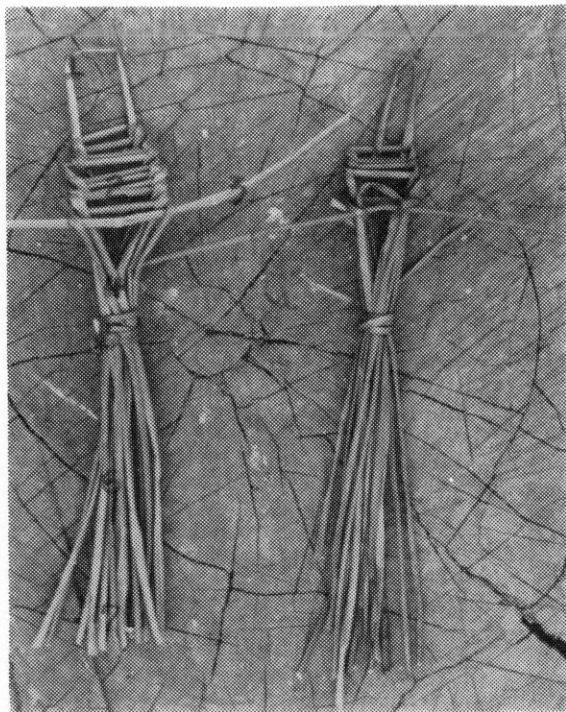
RACE I RACICE (patke i patkice)

Ove igračke stvarali su manji dječaci-pastiri, a posebice u proljeće. Za njihovu izradu koristili bi biljku nazivanu u narodu »setinec«

»Šiljčec« (šiljčić) — 1 — »perutinje« ili perca,
2 — tijelo pera, 3 — vrat »šiljčeca« omotan likom, 4 — »telo« ili tijelo šiljčića, 5 — »šiljek« ili vrh

(saće), koji raste uz močvare i na vlažnim predjelima zemljišta. Načupane ili narezane biljke u »pušljicama« (snopićima) prenijeli bi do panjeva i stavljali na zemlju. Veličina budućih pataka i pačica ovisila je pripremljenim biljčicama. Svaki vrh biljke, kao i donji dio, podrezivali su na određenu duljinu. U snopiću je bilo 10, 11 i 12 različitih duljina »setinca«. Izradu donjeg dijela »race« započinjali su najduljim biljčicama, po prilici dužine 50—54 cm. Savinut na dva jednaka dijela i položen na prst srednjak lijeve ruke, postavljao se prvi i osnovni dio »zapletaj« (osnova) oblikom izduženog štampanog slova »U«. Taj zapletaj je imao »klun« (kljun) istaknut prema naprijed i duljine oko

»Race i racice« (patke i patkice) — 1 — kljun »race«, 2 — glava patke, 3 — krilo patke, 4 — vrat patke, 5 — »vez« ili opleten dio vrata i tijela, 6 — tijelo patke, 7 — rep patke

35 mm. (Vidi cijeli opis patke na priloženoj slici.) Svaki slijedeći i kraći zapletaj vezan je na prethodni i produžavan u rep. Tako je preplitanjem stvorena glava patke, prema dolje uža, širine 3 cm, a prema gore veća i širine 5 cm. Završena glava bila je visine oko 4 cm, a duljine, zajedno s kljunom, oko 7 cm. Vrat patke, dio od tjemena glave do »veza« (oplitaja), samo je nastavak glave u duljini od 5 cm. »Truplo« (tijelo) patke je dio od oplitaja do vrata, prema unazad, duljine 10 cm. Zadnji dio ove igrache nazivan je rep. Krilo patke učvršćivali su na gornji dio glave, zvano »tjeme« (tjeme) i izrađivano od jednog izdanka setinca, duljine do 30 cm i savinuto unazad. Najčešće su izradili patku, patka, deset do dvadeset malih račića. Račići su po načinu izradbe i sličnosti bili isti, jedino su se veličinom razli-

kovali kao upola manji od odraslih pataka. Zamisljiv je bio broj malih račića u jatu. Veće jato malih račića označavalo je i većeg gospodara, što su djeca potvrđivala govorenjem: »Ja sam vekši bogataš« (Ja sam veći gospodar, imalac zemlje, imućnik). Nije bio rijedak slučaj da je taj broj račića i »štimanje« (bogataški ponos siromašnijih) dovodio do oštirih svađa pa i tučnjava među djecom. Igru bi započinjali, na travi, slaganjem cijelog jata, u čijem su prednjem dijelu isticali staru patku i patka, a oko njih male račiće.

Dozivali su svoje patke i pačiće poznatim povcima: »Lili, lili, lili« Guranjem igrachaka premještali su patke i pačiće prema naprijed. Poslije igre, a to je bilo najčešće pred večer, stavljali su patke i pačiće na »sed« (sjed), na spavanje u malu kolibicu, čiji je bio osnov načinjen od šiblja, a krović pokriven travom. Svakom je svome jatu, na neki način, želio ugodan odmor, pa su mnogi tepali tepalicama, kojima su opominjali nerazumnu »živad« (perad) zbog mogućih noćnih opasnosti.

Igra praćena vjеровanjima

Spite racki i racice, v noćki pune senjavice.
Ne slušajte sovu, niti čuka,
ni kukuvaču dok zakuka.
Nek' vam mladi mesec sveti,
i iskrica se rasveti.
V pol noći najte nikam iti,
mogel bi vas dupler sakam voditi.

Ovu tepalicu je rekao pokojni kazivač, Stjepan Lenger, star 83 godine, koji je rani dio mladosti proveo kao pastir.

Objašnjenje tepalice:

Spavajte patki i pačići, u noći pune snova.
Ne slušajte sovu, niti čuka,
ni kukavicu dok zapjeva.
Nek' vam mladi mjesec svijetli,
i ivanjska iskrica sve rasvijetli.
U pola noći nemojte nikud' ići,
mogao bi vas svječar svugdje voditi.

Ovu su tepalicu naučili mladi pastiri-patkari i guskari, što je također potvrdio pokojni kazivač Stjepan Birovčec, star 88 godina. U osnovi je ostajala ista, već su dodavali i izmjenjivali riječi, prema tome koji ju je kazivač izričao i kako su je djeca shvaćala i kasnije izgovarala.

Prvi stih, na jednostavan način, oslikava noćni odmor i sve ono što čovjeka prati u njemu. Preokupacija čovjeka oko snova bila je značajna u njegovu životu, koji je iste tumačio na svoj način kao najavljiivače dobra i zla. Narodni stvaratelj, po svemu sudeći, želio je dobre snove, sretan život i sve najbolje u slijedećem danu. Ujedno je upozoravao da se ne misli na lošu stranu života, nesreću, kako je ne bi sanjao, jer ona i nepozvana dolazi i većim dijelom je prisutna u životu i radu čovjeka nego sreća. Drugi stih pojačava zloslutnju i daje joj naglašen ton. Sova i čuk, kao noćne

ptice, oglašavaju se u noći neizvjesnosti i mraka, a mrak je zlo i opasnost. Mrak su zamišljali kao velikog čovjeka, koji raspolaže ogromnom snagom, veličinom svojeg tijela, ogromnim rukama, glavom i nogama. Za njega nije bilo prepreka kuda je želio doći. Nije bio nijedak slučaj čuti seoske mladiće pričati kako su sreli Mraka, kako su se s njim rvali, sukobili, jedva su pobjegli pred njim, kako je sve rušio pred sobom. I danas to pričanje potvrđuje Josip Lenger, star 65 godina.

Pjev sove slogovima: hu,hu, hu! — tumačili su kao misao: »Tu si, tu!« Njen lijet i dolazak blizu kuće objašnjavali su kao poruku zlog duha, koji nekome najavljuje smrt i dolazi iz zagrobnog života. Naročito je kobno bilo čuti čukanje čuka na krovu kuće, čiji su pjev tumačili kao njegovu radost što će neki od ukućana zasigurno umrijeti i poći na drugi svijet. U tome se nisu varali, jer je uz bolesnika bilo uvijek kakvo-takvo svjetlo, a koje privlači čuka i on zbog njega dolazi. Kukavicu čuti u rano proljeće, kao i u kasno ljeto, nije bilo dobro, jer ona je znakom prijevare, nesporazuma, svađe i nesretne trgovine. Mlad mjesec je simbol pomlađivanja, nadanja i određene životne sreće. Po vjerovanjima ljudi, u razdoblju mladog mjeseca, bilo je dobro činiti određene poslove, ali, jedino, ne ribariti. Maloj iskrici radovali su se pastiri, trčali za njom i hvatali je rukama. Vjerovali su da je u njenom biću nečija dušica djeteta, koje se igra i zabavlja kao prerano umrlo. Tu iskricu voljeli su i čuvali, držali u šaci, grijali je pokraj vatre i s njom pričali, stavljali je u njedra, u uho, osluškiivali da im nešto kaže, poruči, da ih razveseli. Pola noći je bilo vrlo opasno doba, po vjerovanju svih ljudi, a pogotovo pastira, jer u tom vremenu hodaju zemljom zli i dobri duhovi, ali većinom zli. Svako kretanje u tom vremenu moglo je značiti za bilo koga pogubnu sudbinu i smrt. Jedino je u kući sigurnost, jer ognjište, sa vatrom, zaštita je od zla. U kipovima i krstovima određena je moć dobrog božanstva i zaštita života. Najpogubnijim dobom smatrali su vrijeme između pola noći i jednog sata. Dok su dobre duše odlazile na molitvu u crkvu i ostala svetišta, đavoli su posjećivali đavolje duše, zavodili i uznemirivali poštene ljude, navirivali na prozore, lupali po vratima kuća, na tavanima kotrljali bačve, razvezivali stoku u stajama. »Duplera« (svjećara, svjetlost zemnih plinova) tumačili su kao opasan duh, koji čovjeka vodi po svijetu, u snu, dovodi do sna, uspavljuje, muči, peče i ponekad baci u neprohodne vode i duboke provalije, ostavi u nepoznatoj šumi.

U mnogome su, pri istraživanju dječjeg stvaralaštva pastira srednje Podravine, pred desetak godina, pomogli pokojni kazivači-pastiri: Stjepan Birovčec, star 88 godina, rođen u Podr. Sesvetama; Stjepan Lenger, star 83 godine i rođen u Podr. Sesvetama, te Mato Drvenkar, star 61 godinu i rođen u Podr. Sesvetama, izrađivač igračaka dječjeg stvaralaštva pastira.